

Organik toplum biterken gerilim

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Son dönemde yaşanan gerilim sadece FP'ye ya da Hizbullah bağlamına

oturmuş şeriat kavramına karşı değil. Belli odaklar daha ciddi bir arayışın içinde. O arayışı zorlayan, Türkiye'nin yaşadığı ve AB üyeliği süreci ile bütünleşen oluşumlardır. O da en geniş anlamı ile sivilleşmedir. Sivilleşme yüzyıl başında uygulamaya konulan modernleşme modelinin aşılması, devlet merkezli 'organik toplum'dan uzaklaşılmasıdır.

Organik toplum, Türkiye'de devlet dediğimiz zaman akla gelen yapının kendisidir. Yani, 'mülkiye, ilmiye ve askeriye'nin oluşturduğu, insanın yurttaş olduğu fakat bireyleşemediği, toplumun ve bireylerin gelenek ve kurucu ideoloji sınırlarının dışına çıkmasına olanak verilmeyen siyasal modeldir, organik toplum. Cumhuriyeti kuran 'tarihsel blok' zaman zaman göze çarpan 'sapmalara' karşın yetmiş beş yıldır bu çerçeveyi korumuştur. Şimdi, devletin kayıtsız şartsız hükümlerine karşı çıkan modellerin uluslararası planda yankı bulması üzerine bu blok çatlamaktadır. Aydınlar devletle zaten sorunludur. Bürokrasinin 'yönetmelik seçkinler' denebilecek kesimi devleti terk etmiştir. Geriye, orta sınıf bürokrasi (öğretmenler, memurlar) kalmıştır. Metropollerde görülen toplumsal gelişmeler tek parça (monoblok) bir toplum olmadığını gösteriyor. Büyük burjuvazi, dünyayla birleşme çabası içinde mevcut yapıyı şiddetle eleştiriyor. Taşradaki burjuvazi kendi bağımsızlığını kazanma uğraşısında gerek devletle gerekse büyük burjuvaziyle çatışmaktan çekinmiyor. Bunu da yeni (daha çok İslami) bir ideolojiyle bütünleşerek gerçekleştiriyor. Kısacası, toplumsal dengeler, daha önce hiç görülmedik ölçüde değişiyor. Bunun sonucunda toplum tepeden inme bir biçimde kendisine dayatılan ideolojik kalıpları reddedecektir. Aşağıdan yukarıya örgütlenmeyi sağlayarak mevcut siyasal ve ideolojik anlayışların aşılmasına olanak yaratacaktır. Bu, toplumsal ve siyasal sivilleşmenin temel gereğidir.

AB üyeliğinin, ilkesel düzeyde Türkiye'nin önüne sürdüğü koşullar, toplumun kendi sezgileriyle bulduğu bu durumla örtüşmektedir. AB üyeliğinin temel siyasal koşulu 'sivilleşme'dir. Türkiye'nin yukarıda anlattığım modelinin imkân vermediği de budur. Çünkü, organik, ayrılmamış bir toplum sivil bir toplum olamaz; sivilliği de üretmez. Fakat toplum ayrıştıkça ve çözüldükçe gerek toplumsal birimler gerekse birey daha bağımsız hareket etme olanağını bulur. Bugün Türkiye böyle bir eşikte durmaktadır. Gösterilen son tepkiler de bu gelişmelerden duyulan tedirginliğin bir sonucudur. Sivilleşme arayışlarının gitgide ağırlık kazanması sonucunda toplumun büsbütün denetimsiz bir hale geleceğinden korkulmaktadır. 'Devlet' denetimi hâlâ elinde bulundurduğunu göstermek için belli çıkışlar yapmaktadır.

Bütün bunlar bir ayağı milliyetçilikte, bir ayağı laiklikte olan devlet ideolojisinin artık zorlanmaya başladığını göstermektedir. Avrupa'yla olan ilişkiler, bu gerilimi daha da artıracaktır. 'Ekonomik' Avrupa'yı kabul edip 'siyasal' Avrupa'yı reddederek bir yere varamayacağı belli olan Türkiye, bu sürecin nereye doğru işleyeceğini ise cumhurbaşkanlığı seçimlerinde alacağı kararlar gösterecektir.